

KOZÁK MIKLÓS–MCINTOSH, RICHARD WILLIAM

DEBRECEN SZÜLÖTTE, EGYETEMÜNK DIÁKJA
ÉS TANÁRA, A 20. SZÁZAD KIEMELKEDŐ
GEOLÓGUSA

Székyné Dr. Fux Vilma
(1916–2006)

NATIVE OF DEBRECEN, STUDENT AND PROFESSOR OF OUR UNIVERSITY, SIGNIFICANT GEOLOGIST OF THE 20TH CENTURY: DR. VILMA FUX SZÉKYNÉ (1916–2006). Dr. Vilma Széký-Fux, an exceptional scientist of the 20th century, geologist and professor with Széchenyi Prize was born in Debrecen 100 years ago and passed away in Budapest 10 years ago. She carried out successful education and research at two universities contributing to geology and expert training with useful inventions and valuable works at a time of war and regime changes. She was member of numerous national and several international scientific boards and her results were recognised abroad as well. She worked hard in aspiring student research and refereeing the results of colleagues working for scientific degrees. Her activity as an organizer, presenter and leader in the Hungarian Geological Society was outstanding. Her work was always highly respected as reflected by her prizes. The life and works of Professor Széký-Fux should stand as an example for all of us.

Bevezetés

Mozgalmas történelmünk egyik legvésztérhesebb időszakában, az első nagy háború idején, 100 éve középpolgári családban született Fux Vilma a hajdúsági cívisvárosban, szüleinek négy gyermeke közül elsőként (*I. kép*). Több helyen is otthon érezte magát, mivel apja a felvidéki Szepességből származott el, ahová sokszor utaztak rokonlátogatóba, viszont Budapesten érte el legnagyobb szakmai sikereit, oda kötötték férje, gyermekei és egy, az 1940-es évektől birtokolt családi fészek is, ahol 90 éves korában elhunyt. Szíve szerint azonban Debrecenben volt leginkább otthon, ahol gyermekéveit, fiatalkorát, szakmai pályája sikeres kezdetét töltötte, ahol házasságot kötött, ahová professzorként tért vissza, hogy még 25 éven át szolgálja széles körű tudásával és kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerével az egykori alma matert, mert ő igaz és örök küldetésnek érezte a tanári pályát.¹

¹ Kozák Miklós, *Egy tudós professzor, Székyné Dr. Fux Vilma emlékére*, Földrajzi Múzeumi Tanulmányok 15 (2006), 31–38; Uő, *Lélektanang kondul (Székyné Dr. Fux Vilma emlékére)*, Egyetemi Élet, Debreceni Egyetem lapja 44 (2006/11), 12. Uő, *Székyné Dr. Fux Vilma emlékezete*, Földtani Közlöny 137 (2007/2), 145–162.

„Vannak kik a tér és idő
mélyére látnak,
s ha renddé érik bennük e vetés,
szétszórják, erre hívatottak,
ez a pedagógus küldetés.”

(Kozák M.)

Most, születésének 100., halálának 10. évfordulóján méltán emlékezhetünk meg e kiemelkedő személyiség életútjáról, annak kevésbé közismert vonatkozásairól és a tehetségéből született életműről, amit az emberpróbáló évtizedek során alkotott, gyakran hátrányos körülmények között, de mindig emberséggel és céltudatos szorgalommal, leginkább a hazai geológia és a tanítványok, követők gazdagítása céljából.²

1. kép. Fux Vilma és szülei 1917-ben

A kevésbé közismert családi háttér

Az eredetileg Fuchs nevet viselő thüringiai szász (cipszer) család a 13. századbéli mongol pusztítás után, IV. Béla hívására telepedett le sokadmagával az északi bányavidéken, megalapítva Gölniczbányát és pár hasonló bányásztelepülést. A királyi kedvezmények jóvoltából a várral védett városkában pezsgő ipar és kereskedelem alakult ki. Bár az évszázadok viharai ezt a vidéket is megtépázták, de a nemesfém, réz- majd vasércbányászataról híres Gölnic egy ideig az ún. „alsó bányavárosok” szövetségének vezetője és a Szepességnek festői központja volt.

² Székyné Fux Vilma 100. – Emlékkötet Székyné születésének 100., halálának 10. évfordulója alkalmából, szerk. PÓKA Teréz, KOZÁK Miklós, RÓZSA Péter, (Földtani Tudománytörténeti Évkönyv 9. különszám), Budapest, 2016.

A nevét Fuchsról megváltoztató Fux Antal (1881–1974) Késmárkon járt gimnáziumba, majd felvételt nyert a budapesti egyetemre, ahol 1901-től több mindent tanult és tanár lett. Bátyja Fuchs Imre Gölnicen városi építészként több kiváló alkotásával (pl. vízhálózat, közvilágítás) írta be nevét az ipartörténetbe. Nagypajuk bányafelügyelő volt, s az egyik tárna korábban a családi házuk kertjéből indult. Lezárás után a belőle csövön kivezetett vizet öntözésre használták.

Fux Antal olyan kiváló tudósoktól tanult, mint a geológus-geográfus Lóczy Lajos, akinél leíró földrajzot, hegy- és vízrajzot hallgatott, elmélyült a hazai demográfia, a filozófia és pedagógia ismereteiben, fontos és alapos tudást szerzett kémiai technológiából, borászati vegytanból, ipari állattanból és különféle készítmények gyártásából is. E sokoldalú tudással felvértezve került Debrecenbe, ahol a Fiú Felső Kereskedelmi Iskolában vegytant, földrajzot és áruismeretet tanított, s egy idő után emellett igazgatói és tanulmányi felügyelői feladatokat is ellátott. A később létrehozott Női Felső Kereskedelmi Iskolában is oktatott, s ott ismerte meg kitűnő tanuló tanítványát, a Nagyszentmiklós-ról származó Eibl Annát (1896–1945), akinek őseit Mária Terézia telepítette át a török időkben meggyérült lakosságú Délvidékre. Ismeretségüket a végzés után szorosabbá váló kapcsolat, s a 15 évnyi korkülönbség ellenére házasság követte. Debrecen belvárosában laktak, s ahogy helyzetük megengedte, újabb, jobb lakásokba költöztek, majd egy Poroszlai úti kertés villában éltek az egyetem közelében. A frigyből négy gyermek született, időrendben Vilma, Irén és Margit, majd később, 1930-ban egy fiú, Lajos.

A Fux lányok igényes, sokoldalú polgári nevelést és evangélikus hitéleti alapokat kaptak a szülői házból, ahol az országvesztő trauma után különösen fontos szerepet nyert a nyelvtanulás és a hazafiasság. Több ízben nyaraltak az elszakított Gölnicbányán, az unokatestvéreknél. Nagy hatással volt rájuk a vadregényes bányavidék, a családi múlt megismerése és a patinás városka a templomával, múzeumával, hagyományaival. Egy nyaralás közben az akkor 12 éves Margit egy félrekezelt betegség miatt meghalt.

2. kép. Fux Irén tornászként a berlini olimpián. Később főiskolai tornatanár és edző, akit Debrecen város 1998-ban Hajós Alfréd-díjjal tüntetett ki

Az ifjabb testvér, Fux Irén a színvonalas debreceni alsó- és középiskola után a Magyar Királyi Testnevelési Főiskolán tanult, kítűnő tornász lett, aki sikerrel vett részt az 1936-os Olimpián (*2. kép*). A területi visszacsatolás idején tanított Kolozsváron, majd a II. világháborút követően a debreceni Dóczy (később Kossuth Lajos Gyakorló) Gimnáziumban, amely napjainkban ismét visszanyerte régi nevét, majd a Kereskedelmiben (ma Bethlen Gábor Közgazdasági és Postaforgalmi Szakközépiskola). Dolgozott megyei szakfelügyelőként, majd pályája utolsó aktív szakaszában a Debreceni Tanítóképző Főiskola tanáraként. A cívisváros vezetése 1998-ban életműve elismeréséül Hajós Alfréd-díjjal tüntette ki.³ A család debreceni gyökereinek erejét jelzi, hogy lánya, Juhász Márta a Debreceni Egyetem országos jelentőségű köteles könyvtárának vezetője lett, veje Virágos Zsolt pedig az Egyetem Amerika Intézetének tanára és egy ideig vezetője volt.

Öccsük, a legifjabb testvér, Fux Lajos 1930-ban született, alsó- és középiskolái egy részét Debrecenben végezte, de érettségét 1949-ben Budapesten, a Fasori Evangélikus Gimnáziumban tett. Az Eötvös Lóránt Tudományegyetemen szerzett 1953-ban vegyész diplomát, majd négy évig a Veszprémi Vegyipari Egyetem Analitikai Kémia Tanszékén volt tanársegéd. Innen a fővárosba került, és 1979-ig a Lámpa- és Villamossági Rt. Üveglaborjának vezetője volt. A családi körből hozott német és a jó angol nyelvtudás birtokában a kutatómunka mellett szakfordítóként is tevékenykedett.

A boldog debreceni ifjúkor

Fux Vilma élete első 27 évét az országon átűbörgő világháborús, inflációs események ellenére, a jó családi környezetnek köszönhetően viszonylagos gondtalanságban élte Debrecenben, a reformáció és a Habsburg-ellenes rebellió hazai központjában. A város a kiegyezéstől az 1930-as évekig története addigi legjelentősebb fejlődését élte át. Nevezetes építmények születtek, pezsgőbbé vált a művészeti, irodalmi, társadalmi élet, megszületett a múzeum, a stadion, a fürdő és talán a legfontosabb létesítményegyüttes, az egyetem a klinikákkal, valamint az agrároktatást végző gazdasági akadémia. Az egykor „legnagyobb magyar” város, melyet egy időre elnyomtak a királyi retorziók, ekkor ismét nagy lendületet kapott, a népessége pedig a trianoni tragédia miatt különösen felduzzadt a menekültekkel. Itt talált menedéket Balogh Kálmán (1914–1995), későbbi neves geológus professzor, barát és pályatárs, akinek Kolozsvárról menekült családja Debrecenben repatriált. Ők is, mint sokan, az első hónapokban kénytelenek voltak tehervagonokban lakni, amíg a segítőkész város megoldást talált számukra.

Fux Vilma az evangélikus elemi iskola után a Dóczy Gimnázium kítűnő tanulója lett. Ebben a közel évtizedes ifjú életkorban alapozódik meg a jellem, a tudás, a műveltség, a hazaszeretet és a világlátás. Ő úgy emlékezett vissza erre az időszakra mint az

³ KOZÁK Miklós, Richard William McINTOSH, *A Debreceni Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszékének története*, Debreceni Szemle 13 (2009/2), 218–232.

ismeretszerzés egyik leggazdagabb korszakára. Szeretettel nevelő művelt szülei mellett kiváló pedagógusok hatottak rá, akikre mindig hálával emlékezett. Az átélt történelmi jelentőségű események erősen motiválták abban, hogy magas szinten sajátítsa el a német és a francia nyelvet (*3. kép*), aminek szakmai életútja során számtalanszor látta hasznát.

A színvonalas oktatást biztosító középiskoláról is érdemes röviden megemlékeznünk. Az 1820-as évektől neves tanárok, evangélikus és református lelkészek ösztönzésére jött létre Debrecen Református Egyházközségének anyagi támogatásával egy Lánynevelő Intézet. A 19. század során több fejlesztést és átalakítást ért meg, mire a század végére kialakult benne a négy elemi osztállyal együtt tíz évfolyamossá bővült oktatás, amely egyben tanítóképző tagozatot is befogadott. Az akkor közismert Dóczi nevet eleinte az iskola egyik nevezetes patrónusáról és tanfelügyelőjéről, Dr. Dóczi Imréről kapta. Mai neve viszont a századforduló táján igazgatói tisztet viselő Dóczy Gedeon nevéből származik, aki számos fejlesztést, korszerűsítést végzett, és akinek működése alatt 1892-ben épült fel az iskola korábbi klasszicista épülete, amelyet 30 év alatt kinőtt az intézmény. A növekvő igények miatt egy új, nagyobb építményre volt szükség. A Nagy Károly műegyetemi tanár által tervezett, 1929-re befejezett, különös szépségű épületben az alapot adó neoromán stílussal szerencsésen ötvöződnek a késő eklektika és a közkedvelt magyaros szecesszió elemei. Ebben a városképet máig meghatározó, kiemelt értéket képviselő 4 szintes épületben tanulhatott Fux Vilma 1930–1934 között, s a hely szelleme végigkísérte életútján.

3. kép. Fux Vilma mint kisdíák tanulás közben otthon

A presbitérium a neves igazgató halála után, 1928-ban döntött a Dóczy Gedeon név felvételéről. A nyolc évfolyamos lánygimnázium az első világháború éveit alakult ki. A belőle kikerülő diákok először 1917-ben érettségizhettek ebben a korszerű rendszerben. Így ekkortól együtt létezett az elemi, a polgári és a gimnázium, az 1948. évi államosításig. A rákosista időszakban 1952-ig, 4 év alatt fokozatosan felszámolták, majd megszüntették az egyházi iskolakomplexumot. Ezt követően a Kossuth Lajos nevet felvevő Tudományegyetem koedukált gyakorló iskolája lett, ebben a formában is megőrizve országos híret, ismertségét. Ebben az is segítette, hogy korábbi tanári karából 13-an folytatták tevékenységüket az új keretek között. A rendszerváltást követően alkotott 1991. évi XXXII. törvény alapján visszaigényelt épület visszakerült a református egyházhoz, és 2002-től mint a Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziuma, önálló tagintézményként működik. A részben egyetemünkön végzett vezetői és tanárai mindent megtesznek azért, hogy újratereítsék a két világháború közötti időre kialakult haladó hagyományokat („aranykor”), és megőrizzék a 20. századi országos hírnevet.

A gimnáziumi évek alatt Fux Vilma kiváló előmenetelével hívta fel magára a figyelmet, és önképzőköri elnökként a nyilvánosság előtt ő köszöntötte 1934-ben az iskolába látogató Kodály Zoltánt (4. kép).

4. kép. Fux Vilma a Dóczy Gimnázium végzős önképzőköri elnöke köszönti az idelátogató Kodály Zoltánt

Visszaemlékezései szerint a nyarakat hosszabb és távolibb utazásokkal részben Gölnicen töltötte, év közben pedig gyakran kirándultak Debrecen környékére. Egy utazás során, még 12 évesen találkozott Pávay Vajna Ferencsel (1886–1964) a neves geológussal, aki a Hajdúszoboszló és Debrecen környéki mélyfúrásos szénhidrogén kutatás egyik szakmai irányítója volt. E kutatás egyik eredményeként váltak ismertté a környék

gyógyhatású artézi hévizei. Az ásványkincseinek csaknem egészét nemrég elvesztett országban ezek hatalmas és örvendetes, közismert sikerek voltak. Fux Vilma természetszeretét ezek az utak alapozták meg, és elvként a gyermekeinek és másoknak is azt adta tovább, hogy a hazát nem elég szeretni, hanem ismerni is kell. Érdeklődése azonban a kultúra egészére kiterjedt, szerette a művészeteket, az irodalmat, zenét, építészetet, és izgatták a gyorsan fejlődő tudományok új eredményei. Ehhez kitűnő háttérrel jelentett a szülői és rokoni környezet (5. kép), valamint a gimnázium. A középiskolát 1934-ben kitűnő érettségivel fejezte be. Osztálytársaival nem szakadt meg a kapcsolata, s egyik aktív szervezője volt a későbbi osztálytalálkozóiknak.

5. kép. A Fux család az 1930-as évek végén.
Fux Antal és Eibl Anna a gyermekeikkel Vilma (bal oldalon) Lajos (középen)
és Irén (jobb oldalon)

Fux Vilma után egy évvel érettségizett ugyanitt Szabó Magda, a kitűnő író, aki egy évvel volt fiatalabb, és különös egybeesés, hogy mindketten alkotómunkában gazdag életet éltek 90 éves korukig. Az iskolai szereplések folytán ismerték és tisztelték egymást. A mai Dóczy Gimnázium kiemelkedő diákjainak sorában kitüntetően őrzi mindkettejük emlékét. Az őszi ún. „Matula_napok” rendezvényein idén (2016-ban) a jubileumra való tekintettel nemcsak Szabó Magda életművét elevenítették fel, hanem e sorok írójának közreműködésével Székyné Dr. Fux Vilma emlékét és munkásságát is.

Amikor a továbbtanulásról dönteni kellett, adta magát a lehetőség, hogy az 1912-ben alapított, de ténylegesen 1926-tól működő Tisza István Tudománygyetemen folytassa tanulmányait. Több dolog is érdekelt, de a természettudomány-vegytan szakot választotta, amely nagyon közel állt hozzá.

A Tisza István Egyetemen töltött évek

Az 1912. évi hivatalos alapításakor a debreceni Tudományegyetem már jelentős múltat tudhatott maga mögött, ha figyelembe vesszük jogelődjét, az 1538-ban létrejött Református Kollégiumot, ahol az alap- és középszintű oktatás kialakulását követően már a 17. században megindult a felsőfokú képzés is, melyen a teológia mellett jogász- és orvosképzés is működött.

A földtan tudományos szintű alapjait Európában rakták le a 16. századtól. Az elemi- és középszintű oktatásban Mária Terézia idején megjelenő természettudomány tárgya a geológia és biológia ismereteit foglalta egységbe. Ennek fejlődése segítette a múzeumok és oktatási intézmények gyűjteményeinek létrehozását, a természet kutatásának felgyorsulását, rohamos korszerűsödését.⁴ A Református Kollégiumban 1823-ban az ásványtan (geológia), kémia és növénytan együttes oktatására tanszék alakult a sokoldalú Kerekes Ferenc (1784–1850) tanár vezetésével. Őt igen neves természettudós tanárok követték, akik mind szívügyüknek tekintették az ásvány-, kőzet- és kőületgyűjtemény fejlesztését. A kollégium volt diákja, majd tanára, az akadémikussá lett Szőnyi Pál (1808–1878) 1878-ban 33 000 db-os kollektiót ajándékozott a kollégiumnak. Ebből látták el a körzet református iskoláit oktatást és természetismeretet segítő gyűjteményes anyaggal. Törzsrészét a kollégium gimnáziumában állították ki, később többször újrendezték, s egyedi értékei miatt 1960 óta kulturális védettséget élvez.

Az új tudományegyetemen 1925/26-ban még a Református Kollégium épületében indult meg a természettudományok tanárok képzése, és új formában létrejött az Ásványföldtani Intézet, amelynek induló gyűjteményét a kollégium anyagából alapozták meg.⁵ 1929-től 1936-ig az országos hírű geológus, Telegdi-Róth Károly (1886–1955) lett az intézet igazgatója, akit 1935 nyarától a Tanárvizsgáló Bizottság elnökévé választottak. A bányász/geológus családból származó, kitűnő szakember 1936-ban történelmi földtanból habilitált, és a Magyar Királyi Földtani Intézetben főgeológussá lépett elő, majd azután került az egyetemre nyilvános rendkívüli tanárként. 1931-től a Magyar Tudományos Akadémia tagjaként vezette a debreceni intézetet, s így lett 1933-ban rendes tanárrá. Ő figyelte fel Fux Vilma kiváló képességeire, nyelvismeretére és szakmai érdeklődésére, s az ő ösztönzése segítette a geológiára való szakosodását. A professzor kitűnő előadásai, látásmódja nagy hatást gyakorolt a hallgatóságra. Ez idő alatt olyan neves meghívott előadók tartottak itt órákat, mint a Nemzeti Múzeumban dolgozó kristálytan-specialista Dudichné Vendl Mária (1890–1945), az első hazai női magántanár, aki haláláig lejár Debrecenbe. Itt doktoráltak és órákat is adtak olyan kiváló szakemberek,

⁴ LISZTES E., *A magyarországi földtan tanítás története Mária Terézia uralkodásától az 1848/49. évi szabadságharcig*, Földtani Közöny, 116 (1986), 179–184; Uő, *A hazai földtan oktatás az 1848/49. évi szabadságharctól 1945-ig*, Földtani Közöny, 120 (1990), 103–107.

⁵ Richard William McINTOSH, NAGY M., *Minerals from the Reformed College in the University of Debrecen*, Acta GGM Debrecina: Geology, Geomorphology, Physical Geography Series 6–7 (2012):, 71–80.

mint a későbbi tanszékvezető, majd Miskolcon professzor Kovács Lajos vagy a Magyar Királyi Földtani Intézet leendő igazgatója, Noszky Jenő.

Fux Vilma sokoldalú természetismeretének fejlődéséhez sokban hozzájárult a Református Kollégium természettan-kémia szakos tanára, Hoffer András (1884–1946) is, aki több ízben vezette a tanszéket (1926–1929, 1936–1937, 1941–1944) a gimnáziumi feladatok ellátása mellett,⁶ nyaranta pedig különböző térségek gyakorlati geológiai kutatásával és térképezésével foglalkozott a fővárosi Földtani Intézet megbízásából. Fux Vilma segéderőként már hallgató korában dolgozott Hoffer mellett (6. kép) nyáron, a Gutin vulkáni vonulat keleti tagjában, a Nagyszőlősi-hegységben. Felismerte, hogy a terepi, a gyűjteményi ismeret és a laboratóriumi munka együtt adják az összetett feladatok megoldásához szükséges ideális látásmódot, anyag- és módszerismeretet.

6. kép. Hoffer tanár úr természettan szakos hallgatóival. Balra Fux Vilma

Fux Vilma 1934–1939 között járt a tudományegyetemre, amelynek központi épülete 1928–1932 között épült Korb Flóris tervei szerint, így ő a már oda költöztetett, berendezett intézetben folytatta tanulmányait. A tanszék fejlesztését Hoffer kezdte, Telegdi-Róth folytatta, de a világháború előtt talán legnagyobb arányú fejlődés a királygyűrűvel doktorált Ferenczi István intézetvezetése alatt következett be, aki a gyűjtemény és a felszereltség jelentős gyarapítása mellett létrehozta a szilikátkémiai laboratóriumot. Ezáltal megnyílt a lehetőség az ásványok, kőzetek, talajok, ivó-, ásvány- és gyógyvizek elemi összetételének meghatározására. Ez hatalmas lépés volt a tanszéki kutatásfejlesztés terén, és lehetőséget adott Fux Vilmának, aki vegyten szakos is volt, hogy sikerrel alkalmazza már hallgatóként is ezeket az analitikai eljárásokat. Az ehhez szükséges gyakorlati tapasztalatokat Budapesten, a Földtani Intézet (MÁFI, ma MFGI)

⁶ KOZÁK, McINTOSH, *A Debreceni Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszékének története, i. m.*

Csajági Gábor vezette nemzetközi hírű laboratóriumában és a pesti tudományegyetem Ásvány- és Kőzettani Tanszékén sajtátította el. Így már fiatalon széles körű ismertségre tett szert, és tájékozódni tudott ezeknek az intézményeknek a szakkönyvtáraiban. Így alakult ki már korán az a képessége, hogy ráérezett olyan fontos kérdések kutatásának szükségességére, amit azután a gyakorlat vagy az ipar gazdasági szükséglete rövidesen igazolt.

Rendkívül sajnálta, hogy a példaképnek tekintett Telegdi professzor 1936-ban a dékáni feladatokat sem tudta vállalni, mert az Iparügyi Minisztérium Bányászati Kutatási Osztályának vezetőjévé nevezték ki. A professzor, aki a hallgatóit terepgyakorlatokra vitte, és a kutatómunkákba is bevonta, ezután is segítette a szakmai előmenetelüket.

Fux Vilma tanulmányai idején Vígh Gyula magántanárként öslénytant tanított, Szalai Tibor (1900–1980), a későbbi MÁFI igazgató földszerkezettan előadásokat tartott, de más neves, itt tanult vagy doktorált kitűnő szakemberek is adtak órákat. Ilyen volt Wein György (1912–1976), a tektonika, tőzeg-, szén-, urán- és vízkutatás későbbi ismert művelője, vagy a fiatalon elhunyt Kárpátalja-kutató, Kulhay Gyula (1910–1945). Wein előbb fizetéstelen, majd 1936–1939 között díjas gyakornok, fizetéstelen tanársegéd volt.⁷ Különösen jó szakmai együttműködés jött létre a nála 2 évvel idősebb, de már gyakornokoskodó Balogh Kálmánnal is, akivel élénk szakmai vitákat folytatott (7. kép).

7. kép. Természettan szakos hallgatók vegyesen az egyetem XV. tantermében. Elöl középen Fux Vilma, mellette Balogh Kálmán, a leendő geológus professzorok

⁷ MUDRÁK József, *Az Ásvány-földtani Intézet története 1949-ig*, Acta GGM Debrecina Geology, Geomorphology, Physical Geography Series 1 (2006), 8–11; Uő, *A Debreceni Tudományegyetem Ásvány-földtani Intézetének története 1929–1949 között*, Acta GGM Debrecina Geology, Geomorphology, Physical Geography Series 2 (2007), 254–259.

Tanári szakdolgozatát „*A Szepes-Gömöri Érchegeység bányászata*” címmel Telegdi professzornál nyújtotta be, akinél negyedéven a szakvizsgáit is letette, bár ő már ekkor az Iparügyi Minisztériumban dolgozott. 1939-ben jelesre diplomázott mint természetrajz-kémia szakos tanár. Eredményei alapján lehetőséget kapott, hogy ún. fizetéstelen tanársegédként bekapcsolódjon az intézet oktató- és kutatómunkájába. A római költő-filozófus, Seneca szerint „*Magna fortuna magnus animus decet*”, vagyis rendkívüli lélek rendkívüli sorsot érdemel, hiszen akkor teljesíti be küldetését, ha a benne rejlő jót, az értelmet és erényt a végsőkig fejlesztette. E tanszéki megbízatás megnyitotta előtte ennek kapuját, s életműve rá a bizonyíték, hogy kitűnően élt a lehetőséggel. 1940–1942 között már díjas gyakornok, majd 1942-től az Intézet díjas tanársegéde lett. Hoffer megbízásából 1941-ben ő állította össze az 1940 szeptemberében visszatért észak-erdélyi területre tervezett szakmai tanulmányút menetrendjét, amelynek egyik célja a Gutin bányáinak meglátogatása és az Erdélyi-medence megismerése volt.

Ösztöndíjas gyakornokként mint Balogh Kálmán munkatársa vett részt a Gömörikum térképezési célú bejárásain. Tapasztalva, hogy milyen nehezen tagolhatók a Jós-vafő környéki karsztos mészkő összletek, új eljárást dolgozott ki egy amerikai tanulmányból nyert ötlet alapján. Ennek lényege a mészkövek oldási maradékának vizsgálata, amit azután a szintén faunaszegény Kis-Békás-szoros közeteire is alkalmazott. 1940-ben e mészkővizsgálatokból írt egyetemi doktori disszertációját Ferenczi Istvánhoz nyújtotta be, s még ez évben ásványközettanból és geológiából *summa cum laude* doktori címet szerzett (okl. 1940.N.9.682).

Egy baráti geológus-biológus-földrajzos kutatócsoport tagjaként Márton Bélával és Máthé Imrével többször bejárta az Érmelléket, vizsgálta annak földtanát és hasznosítható nyersanyagait. A Bükkben is tett tereptúrákat, hogy felmérje az ottani kutatási lehetőségeket. Eredményeit rövid szakmai közleményekben tette közzé az egyetem kiadványában a *TISIA*ban és a *Debreceni Szemlében*. Emellett könyvismertetésekkel népszerűsítette hivatását. Pályakezdőként rövid idő alatt 6 közleménye látott napvilágot.

Pesti évtizedek

Gyorsan felívelő, sikeres debreceni egyetemi pályafutását az szakította meg, hogy 1943-ban férjhez ment dr. Széky Ferenc (1913–1993) fiatal jogászhoz, aki a Budapesti Rendőrkapitányságon hivatásának megfelelő fogalmazói állásban volt, ami az akkori nehéz időkben a biztos megélhetést jelentette. Mivel a Pázmány Péter Tudományegyetemen ismerték őt és a tevékenységét, Mauritz Béla professzor az ifjú Székynét meghívta tanársegédnek az Ásvány-Közettani Tanszékre a katonasághoz behívott Szepesi Kálmán helyére. Tehetségének és szorgalmának megfelelően sok-sok munkával, tanulással hamar bedolgozta magát új feladatkörébe, és rövidesen kiemelkedő sikerrel folytatta a korábbi oktató/kutató munkáját.

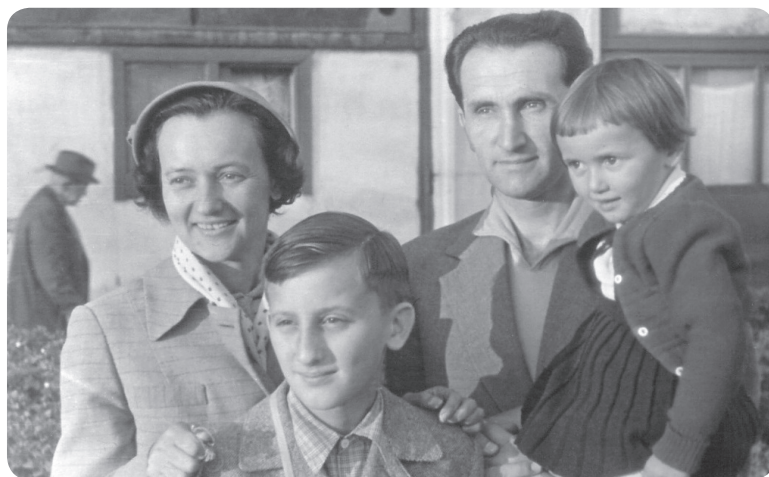
Az első fővárosi évtized különösen emberpróbáló időszak volt számára minden szempontból. 1945. július 30-án született első gyermekük, Széky Péter (1945–1985), de férje már nem láthatta meg újszülött fiát, mert Pest ostromának utolsó napjaiban a megszállók őt is begyűjtötték „málenkij robotra”, ami végül a gulágokra vezetett. Innen sok viszontagság után, 1952 márciusában került haza, miután másfél évig még átélte egy itthoni átnevelő munkatábor agyamosó próbálkozásait is.

Bár az Apály utcában korábban szerzett lakásuk megbízható menedék volt, de a fiatal tudósnek több fronton kellett helytállnia a rommá lőtt fővárosban. 1945-ben ugyanis egy autóbalesetben elhunyt édesanyja, nyugdíjas édesapja pedig az akkor még kiskorú öccsével hozzájuk költözött Debrecenből. Így őket is el kellett látnia, ami az adott beszerzési nehézségek és a jegyrendszer idején különösen nehéz feladat volt a munkahelyi terhek mellett. Megbízásai közé tartozott a demonstrációs előkészítés, a gyakorlatok tartása, terepi munkák és szakmai kirándulások szervezése, s részben a vezetése, a helyi adottságok megismerése és korszerűsítése, s azokról a professzori konzultációkon adott számot. Munkája elismeréseként már 1946-ban adjunktussá lépett elő.

1948–1950 között a hazai oktatás rendszere jelentősen átalakult. Megszűnt a természetrajz szak, s helyét a biológia vette át, míg a földtan – részben politikai okok miatt – kiszorult a közoktatásból, viszont megindult a különálló geológusképzés. Debrecenben az egyetem Kossuth Lajos nevét vette fel, és formálisan is létrejött a Természettudományi Kar, melynek legrégebbi egységei közé tartozott a megújuló Ásvány- és Földtani Tanszék. Pesten az Eötvös Lóránt nevét felvevő Tudományegyetemen szélesedett a geológia oktatási bázisa. Létrejött a Magyar Tudományos Akadémia keretében működő Geokémiai Laboratórium, melynek létrehozó vezetője a rövidesen akadémikussá előlépő, Kossuth-díjas Szádeczky-Kardoss Elemér professzor egyben az újjáalakított Közettan-Geokémiai Tanszék vezetését is átvette. Ő is maximálisan elismerte Székyné Fux Vilma kvalitásait, ismerte kitűnő szakmai munkáit. Közülük is kiemelkedtek a mecseki alkáli vulkanizmusról készített tanulmányai, amelyért 1952-ben kandidátusi címet nyert, de színvonalas tevékenységének elismeréseként már 1950-ben megkapta a docensi kinevezést.

Férje a hosszas, kényszerű távollét után nem tudott hivatásában elhelyezkedni, a hátrányosan megkülönböztetettek sorsát szenvedte el. Felesége áldozatos segítségével geológus technikussá képezte át magát, és lejárt a dunántúli szénbányákhoz, majd a politikai légkör enyhülésével a MÁFI-ban kapott állást a dokumentációs részlegnél, s végül gazdasági tanácsadóként innen vonult nyugdíjba.

Hazatérése után, 1953-ban született lányuk, Széky Annamária (8. kép), aki a Budapesti Gazdasági Főiskola angol nyelvszakos docense. A pedagógus mennyel és közgazdász nővel, valamint a tehetséges unokákkal bővülő család sok örömet jelentett a Széky házaspár számára.

8. kép. A Székely család a férj hadifogságból való hazatérése után ismét boldog harmóniában.
Gyermekeik: Péter (1945–1985) és az 1953-ban született Annamária

A következő alkotó periódusból kiemelkedik az 1240 m mély Telkibánya 2. számú kutató magfúrás feldolgozása, az ércesedés felszíni és bányavágatokbeli jellemzőinek újvizsgálata, és az egykori nemesfém-bányászatáról híres terület genetikájának geokémiai, mineralógiai, petrográfiai alapú újraértelmezése és más kárpát-medencei ércesedésekkel való összevetése. Összefüggéseket és zonalitást ismert fel a mélység, a metasomatikus-hidrotermás folyamatok, a zöldkövesedés és agyagásványosodás, illetve az érces kiválások milyensége között.⁸ A téma összegzéseként 1965-ben írta meg akadémiai doktori értekezését, melynek könyv formátumú átirata 1970-ben jelent meg.⁹ E munkájáért akadémiai jutalomban részesült, majd a könyv megjelenése után a Magyarhoni Földtani Társulat 1975-ben Szabó József-émlékremmel tüntette ki. 1970-ben lett a föld- és ásványtani tudományok doktora (889TMB/1970.01.28.). A fennállásának 700. évfordulóját ünneplő „aranygombos” bányaváros, Telkibánya díszpolgárává választotta.

Eközben számos egyéb kutatásban is részt vállalt (9. kép). Hazánk vezető szakembereivel társszerzésben foglalták össze neogén vulkánosságunk kérdéseit,¹⁰ a magmás kőzetnevezéktan egy új, lehetséges változatát, a kéregszerkezeti folyamatok indikátorként ismert ofiolitjainkat. Több tanulmányban elemezte a hazai és kárpát-medencei magmatizmust és a hozzá kapcsolódó átalakulási és ércesedési folyamatokat. Kitűnően hasznosította a felvidéki és erdélyi hely- és szakmai ismereteit.

⁸ SZÉKYNÉ FUX Vilma, *Propilitesedés és kálimetaszomatózis Tokaji-hegységi vizsgálatok tükrében*, Földtani Közlöny, 94 (1964/4), 409–421; Uő, *Vertical zoning of clay minerals accompanying a hydrothermal mineralization*, Acta Geologica Academiae Scientiarum Hungaricae 9 (1965), 259–270.

⁹ SZÉKYNÉ FUX Vilma, *Telkibánya ércesedése és kárpáti kapcsolatai*, Budapest, 1970.

¹⁰ SZÁDECZKY-KARDOSS E., PANTÓ G., SZÉKY-FUX V., PANTÓ Gy., KISS J., PÓKA T., KUBOVICS I., *Die Neovulkanite Ungarns*, Acta Geologica Academiae Scientiarum Hungaricae 11 (1967/1–3), 161–180.

9. kép. Székyné Fux Vilma docens és Szádeczky-Kardoss Elemér professzor
kutatómunka közben (1954)

Fővárosi munkássága eredményeként 3 könyve, 24 szakcikke, 7 tudománytörténeti munkája, 7 konferencia kiadványa, 6 oktatási segédlete, 3 rövid közleménye, 5 könyvismertetése, 3 konferencia beszámolója, 1 ismeretterjesztő műve jelent meg nyomtatásban, melyhez 12 kéziratot kutatási jelentés társult.

Egyetemi tanári kinevezése 1971. július 1-jétől lépett érvénybe.

Debreceni változások

Az 1949-ben szervezettel is létrejött a Természettudományi Kar, melynek Ásvány- és Földtani Tanszéke a Főépület Díszudvarának keleti szárnyán kapott helyet. Ez évtől 1984-ig a kar egyik legszéleslátó körűbb, Kossuth-díjas geológusa, a spanyol Királyi Akadémia (RACEFN) levelező tagja, Földvári Aladár (1906–1973) vezette a tanszéket. Mivel a földtan-földrajz tanári szak rövid működés után megszűnt, a geológusképzés pedig csak 2006-ban indult meg, a két időpont között kényszerűen beszűkült a tanszék tantárgyi kínálata. Főként más szakok (pl. vegyész, biológia-kémia, kémia-fizika, biológia-földrajz, történelem-földrajz, majd biológus, geográfus, építőmérnök, környezetkutató) számára történt alapo- és kiegészítő oktatás, és csak a kiemelkedő képességű, a földtan iránt elkötelezett, tudományos diákkörben sikeres, a tanszéken doktoráló kollégákból történt egyedi jellegű, bújtatott geológusnevelés. Földvári professzor idején a tanszék felszereltségét a geológusképzés igényeihez igazították.¹¹ Ennek köszönhető,

¹¹ SZÉKY-FUX V., KOZÁK M., *Collections of the Department of Mineralogy and Geology at the Kossuth Lajos University, Debrecen* = Museums and Collections in the History of Mineralogy, Geology and Paleontology in Hungary (On the Occasion of the 16th International Symposium of INHIGEO, Dresden Germany 1991, ed. Gy. VITÁLIS, T. KECSKEMÉTI, Budapest, 1991, 273-285.

hogy a tízféle részterületet átfogó, igen didaktikus állandó kiállítás (10. kép) és oktatási szemléltetőanyag (ásványok, kőzetek, kövületek, nyersanyagok, kristályrácsok, morfológiai modellek, makettek, oktatóábrák, térképek stb.), ~15 000 darabját kiemelkedő értékei miatt az ezredforduló után védetté nyilvánították.¹²

10. kép. A debreceni tanszéki belső folyosó és múzeumi terem a Magyar Állami Földtani Intézetből (MÁFI) származó vitrinekben kiállított, védett gyűjtemény egy részével az 1950-es évektől 2012-ig

A tanszék folyóirat, könyv és különnyomat állománya az 1970-es évekre meghaladta a 13000 db-ot, az oktatói létszám elérte az öt főt, a kiegészítő személyzeté szintén. Közben fejlődött a tanszék műszerállománya is. A vegelemzésen túl szélesedtek a lehetőségek, mivel beszerzésre került a lángfotométer, spektrométer, spektrográf, mágneses szeparátor, s végül 1000°C-os, majd 1500°C-os MOM-derivatográfval gazdagodott a laboreszköz-állomány. Az 1960-as évektől a rendszerváltásig kialakult a megújított szediment labor, kibővült talajmechanikai és hidrogeológiai vizsgálati eszközökkel, korszerűsödött a vágó- és csiszolólabor, az anyag-előkészítés és raktározás.¹³

A Földvári professzor Miskolcra távozását követő rövid interregnum után, 1967-től Pantó Gábor (1917–1972), az MTA levelező tagja, a több nyelvet beszélő vulkanológus és metallogénia-szakértő tudós nyert kinevezést. Ekkor alakultak ki a radiometrikus kronológia használata céljából máig tartó szakmai kapcsolatok az MTA debreceni Atommag Kutató Intézet (ATOMKI) munkatársaival.

Pantó Gábor és Székyné Fux Vilma gyakran működtek együtt szakmai munkacsoport tagjaként, illetve úgy is mint földtani társulati, valamint akadémiai tisztségviselők és rendezvényszervezők.

¹² Székyné Fux Vilma 100., i. m.

¹³ KOZÁK, McINTOSH, *A Debreceni Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszékének története, i. m.*

Újra a szeretett Debrecenben

Pantó professzor váratlan, korai halálát követően Kulcsár László (1918–1996) vette át a tanszék irányítását, akit természetrajz-kémia szakos alsóbb éves hallgatóként Fux Vilma még tanított. Mivel úgy ítélte meg, hogy a tanszéket a bel- és külföldi szakmai kapcsolatok szempontjából a már nemzetközi ismertségű Székyné sikeresebben képviselné, ezért javaslatára a Kossuth-egyetem felkínálta számára a tanszékvezetést. S miután azt elfogadta, 1974. január 1-jétől őt nevezték ki (11. kép). Az 1986-os nyugállományba vonulásáig igen sikeresen töltötte be a tanszékvezetői tisztséget, sőt 1975-től a Földtudományi Tanszékcsoport munkáját is ő irányította. Elhivatottságára jellemző, hogy nyugdíjasként is folytatta az oktató- és kutatómunkát, egészen az ezredfordulóig vállalva a hetenkénti ingázást a pesti lakás és Debrecen között. 1994-ben az egyetemtől professzor emerita címet nyert, s ettől az évtől az ekkor létrehozott, új típusú Földtudományi Doktori Iskola ásvány-földtani alprogramját is vezette.

11. kép. Székyné professzornő 1974 januárjától a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Ásvány- és Földtani Tanszékének vezetője lett, kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerrel gazdagítva intézetünket

Második debreceni korszaka pályája csúcán indult, 26 évig tartott, és minden szempontból rendkívül termékenynek bizonyult. Ez idő alatt megjelent 6 könyve, könyvrészlete, 21 szakcikke, 10 tudománytörténeti munkája, 20 rezüméje konferencia kiadványban, 3 tankönyve, 1 jegyzete, 4 rövid közleménye, 3 könyvismertetése, 5 konferencia beszámolója, 1 ismeretterjesztő írása, vagyis 73 publikációja. Emellett

10 kéziratos kutatási jelentést készített. Szakmunkái tételes felsorolását a nekrológia tartalmazza.¹⁴

Gyümölcsöző munkakapcsolatot alakított ki az ATOMKI munkatársaival, Kovách Ádámmal, Balogh Kadosával, Pécskay Zoltánnal, amelynek egyik legfőbb eredménye Kelet- és Északkelet Magyarország neogén magmatizmusának radiometrikus korvizsgálata volt.¹⁵ Európa számos országának vezető szakembereivel ápolt együttműködést, melynek hozadéka a közös közleményeken túl az volt, hogy neves intézetvezetők fordultak meg a tanszéken, előadásokat tartva új kutatási eredményeikről.

Vezetésével munkatársai részt vettek a recski mélyszinti ércesedés kutatófúrásainak feldolgozásában. Fő kutatási területének a Tiszántúl fedett neogén vulkánossága kutatását tartotta, melyet pályázati keretek támogatásával, munkatársai bevonásával (*12. kép*) folytatott közel 20 éven át, sok új adattal és felismeréssel gazdagítva az e kérdéskörrel kialakult addigi ismereteket.

Nem lenne teljes a kép, ha nem méltatnánk oktatói-nevelői és szervezői készségeit. A pedagógusküldetést mindig nagyon komolyan vette, óráira még több évtized után is készült, előadásai követhetők, jegyezhetők, logikusak, szabatosak voltak, és a korszerű ismereteket, kutatói eredményeket igyekezett azokba beépíteni. Ajtaja professzorként is nyitva állt a kollégák és a hallgatók előtt, akiknek munkáját, előrehaladását mindenkor segíteni igyekezett, kivívva környezetét szeretetét, tiszteletét. A tudományos diákköri (TDK) munka szervezését, támogatását egész életében fontos feladatának tekintette. Részes volt a geológus tanterv kidolgozásának (1961), szakmai gyakorlatok tervezésének (1961), a demonstrációs felszerelés korszerűsítésének. 1964-ben a geológus TDK vezetője, 1965-től kari felelőse volt, ő szervezte a VII. Országos Tudományos Diákköri Konferenciát. Elsők között szervezett és vezetett hallgatói számára külföldi tanulmányutakat. Debrecenben vezetőként is folytatta mindezt, s professzorként is még 15 országos díjat nyert TDK pályázat témavezetésében vállalt részt.¹⁶ Ezenkívül nagyszámú doktorandusz, ösztöndíjas gyakornok disszertációjának témavezetése terhelte. Külföldről (Svájcban, Kanadából, Egyiptomból) is fogadott doktorálni, kandidálni akarókat, s számos kandidátusi és akadémiai disszertáció tanácsadója, opponense volt. Tanítványai mind úgy emlékeznek rá, mint akitől nem csupán tudományt, de emberi tartást, korrektséget, emberséget is lehetett tanulni. A másképp gondolkodókban is tisztelte az embert, méltányolta, segítette a tehetség kibontakozását.

¹⁴ KOZÁK, Székyné Dr. Fux Vilma emlékezete, *i. m.*

¹⁵ PL. SZÉKYNÉ FUX Vilma, PÉCSKAY Zoltán, BALOGH Kadosa, GYARMATI Pál, *A Tokaji-hegység miocén vulkánosságának K/Ar geokronológiája*, Földtani Közöny 117 (1987/3), 237–253.

¹⁶ KOZÁK, *Egy tudós professzor*, *i. m.*

12. kép. Székyné Fux Vilma professzornő és munkatársai a rendszerváltás első éveiben. Balról Barta István tudományos munkatárs, a Professzornő, Kozák Miklós adjunktus, Szöör Gyula docens. (Gyarmati Pál és Rózsa Péter külföldön, illetve terepen dolgoztak.)

Különleges munkabíró képességének köszönhetően a kezdetektől bekapcsolódott a Magyarhoni Földtani Társulat munkájába. Az 1952-ben alakult Geokémia Szakcsoport (majd Szakosztály) első társelnöke lett, de elnökölt az Ifjúsági Bizottságban és a Nemzetközi Oktatási Bizottságban. Az Agyagásványtani Szakosztályban kétszer is betöltötte az elnöki tisztséget, de más szakosztályok munkáját is segítette, látogatta. 1972-től két perióduson át a társulat társelnöke volt, s hosszabb ideig dolgozott a Földtani Közlöny szerkesztőbizottságában. Szakmanépszerűsítő és tudománytörténeti munkáival is egyfajta küldetést teljesített, s a Tudománytörténeti Szakosztály méltán választotta örökös tiszteletbeli elnökévé, a társulat pedig tiszteleti taggá.

Akadémiai, egyetemi és társulati küldötteként az 1960-as évektől az 1980-as évekig gyakran vett részt külföldi konferenciákon, kongresszusokon, s kiváló német és jó francia nyelvismeretét kamatoztatva a hazai geológia egyik „utazó nagykövete” lett. Személyes és intézményközi kapcsolatai Európa szinte minden jelentős tudományos központjára kiterjedtek, de levelezése a tengeren túlra is irányult.

Munkássága kiemelt jelentőségű volt a hazai szakmai élet fejlődése és külkapcsolatai szempontjából. A teljesség igénye nélkül álljon itt példaként néhány megbízatása:

- MTA Geokémiai Bizottságának titkára, nemzetközi rendezvények szervezője, bizottsági elnök,
- Kárpát Balkán Geológiai Asszociáció Magmás-Metamorf Bizottságának magyarországi képviselője, elnök,
- IAGOD Paragenetikai Bizottság Föld- és Bányászati Albizottságának tagja,
- Tudományos Minősítő Bizottság Föld- és Bányászati Albizottságának tagja,

- Oktatási Minisztérium Földtudományi Munkabizottságának tagja,
- Magyar Geológiai Nemzeti Bizottság tagja,
- TIT Országos Földrajz-Földtan Választmányának tagja,
- Természettudományi Társulat Országos Választmányának tagja,
- Földtani Közlöny, a Természet Világa és a Debreceni Acta Szerkesztőbizottságának tagja.

Miután több munkája jelent meg az ásványnevek helyes írásmódjáról, s részese volt a hazai közetrendszertani megújító tevékenységnek, érthető, hogy huzamosabb ideig részt vett a Nemzetközi Geológiai Unió (IUGS) magmás kőzetek egységes nevezéktanát kidolgozó, Albert Streckeisen vezette albizottságának (Subcomission on the Systematics of Igneous Rocks) munkájában. Tagja volt a nemzetközi felhasználásra szánt nevezéktani kötet megírásának is.¹⁷

Ismertség, elismertség

Székyné Fux Vilma a 20. század kiemelkedő geológus egyénisége, a nemzetközi tudományos szintéren a hazai földtan egyik legismertebb alakja volt. Életereje, képességei és fáradhatatlan, sokféle koncentrálni képes személyisége, munkássága minden szinten és közegben méltán vívott ki szimpátiát és elismerést.¹⁸ Számos kitüntetése közül az alábbiak voltak a legjelentősebbek:

- 1968 Munkaéremrend Ezüst fokozata (MTA előterj.)
- Munkaéremrend Arany fokozata (Műv. Min.)
- 1974 MTESZDíj
- 1975 Szabó Józsefemlékérem (MFT)
- 1976 Felsőoktatás Kiváló Dolgozója (Műv. Min.)
- 1979 Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója (KFH)
- 1981 Kiváló munkáért (MFT)
- 1993 Széchenyi-díj (állami)
- 1994 Professzor Emeritus cím (Debreceni Egyetem)

Mindezek közül a Földtani Társulat emlégyűrűjére, a Szabó József Emlékéremre, a Széchenyi-díjra és az életútját meghatározó Debreceni Egyetem professor emerita címére volt legbüszkébb.

¹⁷ SZÉKYNÉ FUX Vilma, Beszámoló a Nemzetközi Geológiai Unió (IUGS) Magmás Közetrendszertani Albizottságának Granadában (Spanyolország) tartott munkaértekezletéről (1983. szeptember 2–9.), Földtani Közlöny, 115 (1985/1–2), 213; Bizottsági tagként közetlexikon címszavak megírása *A Classification of Igneous Rocks and Glossary of Terms*, ed. R. W. LE MAITRE (I.U.G.S. Subcommission on the Systematics of Igneous Rocks), Oxford, 1989.

¹⁸ SZŐÖR Gyula, *Székyné Dr. Fux Vilma egyetemi tanár 70 éves*, Acta Geographica ac Geologica et Meteorologica Debrecina, 23 (1987), 19–36.

Egy sikeres életút utolsó felvonásai

Székyné fáradhatatlan alkotómunkáját nagyban segítette a harmonikus családi, valamint a családi munkahelyi és baráti légkör, amely őt körülvette, s amelynek ilyené alakításában alapvető szerepe és érdeme volt. Mindezt azonban élete utolsó két évtizedében két tragikus esemény árnyékolta be. Fiuk, Péter a nyelvtanárból lett sikeres újságíró 1985-ben váratlanul elhunyt, s pár évre rá 1993-ban a szeretett férj, Feri bácsi is követte fiát. E sorscsapásokat szilárd belső hittel elviselő édesanya és feleség nem ropant meg, hanem családjában és alkotó munkájában, a Csúcs-hegyi hétvégi telekben vigaszt találva vészelte át a nehéz éveket (13. kép). A Debrecenbe ingázást akkor mérésélte minimálisra, amikor az ezredfordulón Debreceni Egyetem néven megtörtént az Univerzitás létrejötte, de telefonon még ekkor is folyamatos volt vele a kapcsolat. Szinte itta a Debrecenből, a világból, a szakmai történésekből származó híreket.

13. kép. Székyné családi kiránduláson a Csúcs-hegyi hétvégi telken lányával Annamáriával (mellette), vejével Dr. Rapp Zoltán közgazdással és Kata nevű unokájával az 1990-es években

Nem sokkal azután, hogy debreceni küldöttségünk pesti otthonában nyújtotta át számára a neki örömet okozó egyetemi emlékérmét, 2006. március 24-én végleg kihullott kezéből a geológus kalapács. Búcsúztatására április 18-án a Farkasréti temető Makovecz termében evangélikus szertartás szerint került sor. Itt a kollégák és tanítványok nevében e sorok írója, a sírnál pedig a Földtani Társulat képviselőjében Vitális György mondott búcsúbeszédet. Az őt utolsó útjára kísérő hatalmas tömeg jelezte az irányában országosan megnyilvánuló tiszteletet és szeretetet. A Debreceni Egyetem saját halottjának tekintette.¹⁹

¹⁹ KOZÁK, *Lélekarang kondul, i. m.*

A temetést követő évben két emlékülés szerveződött a tiszteletére. Az elsőt a Debreceni Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszéke szervezte a Földtani Társulat és az MTA Debreceni Akadémiai Bizottság nevében is. Az egész napos rendezvényen 120 fő részvételével 21 megemlékezés és szakmai előadás hangzott el. A tiszteletére leadott közlemények²⁰ a Debreceni Egyetem Földtudományi Intézetének kiadványában, annak önálló köteteként jelent meg,²¹ köztük az utolsó kutatása eredményeinek összefoglalójával.²²

Halálának egyéves évfordulóján a Magyarhoni Földtani Társulat szervezett egész napos emlékülést a Földtani Intézet dísztermében, amit sírjának megkoszorúzása követett a társulat és a két érintett egyetem nevében. Az itt elhangzott előadások anyaga, újabbakkal kiegészülve az MFT Tudománytörténeti Szakosztály Évkönyvének 9. különszámában látott napvilágot halála 10 éves évfordulóján.²³

Munkássága, haza- és szakmaszeretete, hite, humanista életvitele, önművelése, kitartása, alkotói aktivitása mindannyiunk számára követendő mintául szolgálhat. A gyászjelentésen idézett Szabó Lőrinc vers hűen tükrözi személyisége lényegét:

*„Fák, csillagok, állatok és kövek
szeressétek a gyermekeimet.
Énhozzám mindig csak jók voltatok
szeressétek őket, ha meghalok. ”*

---

²⁰ Pl. KOZÁK Miklós, RICHARD WILLIAM McINTOSH, *In memory of Professor Dr. Vilma Széky-Fux, the scientist and geologist* – Acta Geographica ac Geologica et Meteorologica Debrecina, Geology, Geomorphology, Physical Geography Series 2 (2007), 2–9.

²¹ *Acta Geographica ac Geologica et Meteorologica Debrecina, Geology, Geomorphology, Physical Geography Series 2* (2007).

²² SZÉKYNÉ FUX Vilma, KOZÁK Miklós, PÜSPÖKI Zoltán, *Az Észak Tiszántúl fedett neogén vulkanizmusa*, Acta Geographica ac Geologica et Meteorologica Debrecina, Geology, Geomorphology, Physical Geography Series 2 (2007), 79–104.

²³ Székyné Fux Vilma 100., i. m.